

Oponentský posudok na habilitačnú prácu Mgr. Jána Jambora, PhD.

Der Titel und der Untertitel in Peter Stamms „Agnes“. Die Zwei Autographen Paratexte im Kontext der Intertextualität und der Architextualität

Predložená habilitačná práca je výnimočná z viacerých dôvodov. Výnimočná je už svojou témou. Ján Jambor sa v nej venuje titulu a podtitulu knihy *Agnes* významného súčasného spisovateľa Petra Stamma. Celá práca sa tak zameriava na dve slová, „Agnes“ a „román“. Je obdivuhodné, že takáto, na prvý pohľad, úzka téma sa dala rozvinúť do rozsahu habilitačnej práce. Habilitačná práca je výnimočná aj tým, že Ján Jambor je prekladateľom diela Petra Stamma do slovenčiny, čo mu nepochybne poskytuje veľmi intímne poznanie Stammových textov, o ktorom svedčí aj jeho publikačná činnosť. A nakoniec, ako sa ukazuje aj v samotnej práci, blízky vzťah k samotnému spisovateľovi bol zdrojom dôležitých informácií. Ján Jambor na niekoľkých miestach cituje zo svojej emailovej komunikácie s Petrom Stammom.

Hneď na úvod musím povedať, že zvolená téma je spracovaná veľmi kvalitne a zdá sa nemožné doplniť ďalšie intertextové či paratextové súvislosti. Ján Jambor formuluje svoje analýzy a argumenty z jasných teoretických východísk a sotva možno v práci nájsť niečo, čo by zostalo nevysvetlené. No napriek tomu mám k práci niekoľko pripomienok, ktoré predostieram ako podnety do diskusie.

Ján Jambor vychádza z teórie intertextuality Gérarda Genetta, pričom sa kriticky vysporadúva s interpretáciami a ďalším rozvinutím tejto teórie v nemeckej anglistike a germanistike. Hlása návrat k pôvodnej Genettovej teórii, sám ju však trochu dopĺňa. V úvode práce avizuje, že práca môže byť tiež príspevkom do literárnej komparatistiky – a teória intertextuality do nej nepochybne patrí – ale ne vychádza z tradičnej slovenskej komparatistiky. Tu mám na mysli najmä pojmy genetické vzťahy a typologické súvislosti, ktoré podľa môjho názoru mohli postihnúť niektoré medziliterárne súvislosti lepšie ako pojem intertextuality.

Konkrétne myslím tú časť práce, kde Jambor rozoberá vzťah Stammovho románu k detektívnemu románu *Robí sa to trikom* (u Stamma pod názvom *Murder with Mirrors*) Agathy Christie. Samotný Peter Stamm, ako ukazuje aj korešpondencia Jána Jambora s ním, poprel, že by čítal Christieovej román, hoci ho vo svojom texte spomína. J. Jambor však argumentuje, že je napriek tomu oprávnené porovnávať obe diela. Pomáha si pritom termínom „recepčno-

estetická intertextualita“ (rezeptionsästhetische Intertextualität, s. 58) nemeckého romanistu Karlheinz Stierla, ktorý má byť takpovediac náprotivkom „produkčno-estetickéj intertextuality“ a má zahŕňať korelácie medzi textami, medzi ktorými neexistuje priamy genetický vzťah. Podľa môjho názoru by bol v tomto kontexte produktívnejší pojem typologických súvislostí, vrátane jeho delenia na spoločensko-typologické, štruktúro-typologické a psychologicko-typologické súvislosti. Nielenže je tento pojem teoreticky dôkladnejšie rozpracovaný, ale, tiež si myslím, že pojem „recepčno-estetická intertextualita“ dostatočne nevyjadruje štrukturálne podobnosti medzi dvoma literárnymi javmi – o ktoré tu zjavne ide – keďže túto intertextualitu určuje čitateľ, ktorý môže dávať do súvisu literárne texty aj z veľmi subjektívnych dôvodov (v zmysle Stierleho slov, že pri tomto druhu intertextuality nejde o text samotný, ale o „Erinnerung an die Lektüre eines Textes“).

V druhej kapitole habilitačnej práce sa Ján Jambor zamýšľa nad žánrovým zaradením Stammovho textu. Podtitul knihy označuje dielo za román. Jambor však rôznymi argumentmi spochybňuje toto žánrové zaradenie. Sám označuje dielo za novelu. Uvádza nasledujúce dôvody: menší rozsah textu, menší počet postáv, jednoduchšie časovo-priestorové koordináty deja, ale aj dramatické črty diela (napr. napätie), „eine durchdachte Komposition“ a „Ausscheidung alles Unwesentlichen“/„minimalistische Reduktion der Sprachmittel“ (s. 37). S odkazom na Wenera Strubeho tvrdí, že novela nemá nijakú jednotnú definíciu, ale že existujú len rôzne definície tohto žánru. Menuje niekoľko definícií od Goetheho cez Theodora Storma a Paula Heyseho (hoci nespomína jeho vplyvnú Falkentheorie) až po Hannelore Schlaffer. Pre Petra Stamma, ako J. Jambor uvádza v jednom z emailov, sú žánre len „labels“ (s. 35). Tým sa v otázke literárnych žánrov stavia na pozíciu Benedetto Croceho, t.j. takpovediac extrémneho nominalizmu, ktorý ani v súčasnej literárnej vede, hoci spochybňujúcej esencialistické vysvetlenia, nemá veľa prívržencov. Pre J. Jambora je táto pozícia neprijateľná, púšťa sa do rozboru a argumentuje, že ide o novelu. Myslím, že s ním možno súhlasiť. V práci by som však uvítal aj dôkladnejšie zamyslenie sa nad otázkou, čo nám prinesie preklasifikovanie Stammovho textu z románu na novelu.

Tretia kapitola sa venuje titulu knihy. Tu Ján Jambor dôkladne rozoberá genézu tohto názvu a porovnáva postavu Agnes najmä s postavou sv. Agnesy, ako je zapísaná v stredovekej zbierke životopisov svätých, v *Zlatej legende (Legenda aurea)*. Opäť treba pripomenúť, že samotný Peter Stamm nekládol svoj román do súvisu s týmto textom, hoci si, ako J. Jambor detailne dokladá, uvedomoval spojitosť oboch postáv. Ján Jambor označuje meno Agnes za „hovoriace“ (redender Name). Nemôžem sa ale ubrániť dojmu, že porovnanie oboch postáv v

podkapitole 4.2.2.1 Agnes – „*eine sehr kluge Jungfrau*“ stojí na vratkých základoch. Jambor sa odvoláva na nemecký preklad životopisu Agnesy Rímskej v *Zlatej legende*. Nemecký preklad hovorí: „Agnes war [...] eine sehr kluge Jungfrau [...]“ (s. 155 v Jamborovej habilitačnej práci). Nemecké slovo „klug“ tu podľa mňa môže pôsobiť zavádzajúco. Jeho súčasný význam je „múdry“, „inteligentný“, „rozumný“. V latinskom origináli sa však hovorí: Agnes virgo prudentissima. Prudentia (obozretnosť, rozvážnosť, múdrosť), o ktorej hovorí latinský text, je podľa katolíckych filozofov príčinou a mierou všetkých cností. Ide o schopnosť robiť duchovne/morálne správne rozhodnutia. Zodpovedá však skutočnosť, že Agnes bola dobrou študentkou, či aktuálne doktorandkou, teda vzdelanou, vedecky založenou osobou, ako sa píše v kapitole, desakralizovanému významu tohto slova? Dá sa skutočne Stammova Agnes označiť za obozretnú a múdru osobu?

Napriek mojím polemickým poznámkam, ktoré sa týkajú len niekoľkých menších častí habilitačnej práce, si myslím, že habilitačná práca Jána Jambora je prínosnou štúdiou, ktorá ukazuje, aké súvislosti sa dajú odhaliť v titule a podtitule umeleckého textu, hoci aj takého, na prvý pohľad jednoduchého, akým je *Agnes Petra Stamma*.

Habilitačnú prácu *Der Titel und der Untertitel in Peter Stamms „Agnes“*. *Die Zwei Autographen Paratexte im Kontext der Intertextualität und der Architextualität* habilitanta Mgr. Jána Jambora, PhD. odporúčam prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe odporúčam udeliť mu akademický titul docent v študijnom odbore 2. 1. 23 Teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr.

Trnava 1.10.2017

doc. Mgr. Róbert Gáfrik, PhD.